

Wat komt na Paars-Groen?

► *André Mommen*

Een lange verkiezingscampagne trekt zich op gang met als duidelijke inzet de voortzetting van de Paars-Groene coalitie. Guy Verhofstadt heeft iedereen laten verstaan dat er met hem en met deze coalitie ook na de volgende parlementsverkiezingen nog te regeren valt. Op voorwaarde natuurlijk dat voor een dergelijke coalitie ook een werkbare meerderheid zal bestaan. Het argument voor de terugkeer van Paars-Groen is dat een nieuwe politieke cultuur op vaste grondslag kan worden gevestigd en dat de nieuwe samenleving verder kan worden voltooid. Wie is nog bang voor het neoliberalisme met een menselijk gezicht? Verhofstadt zou graag gelijk krijgen met de stelling dat voor het Paars-Groene project geen alternatief bestaat en dat de christen-democraten en ook het Vlaams Blok met veel tandengeknars in het duister van de oppositie opgesloten blijven zonder enige hoop op het veroveren van de macht. De christen-democraten zijn immers de kinderen van de antimodernistische duisternis en over de mestkevers van het Vlaams Blok kan men beter zwijgen.

Waar komt dat ogenschijnlijke comfort waarin Verhofstadt en zijn ploeg verkeren vandaan? Hun riante positie is te verklaren uit het feit dat Paars-Groen zich alleen maar hoeft te verweren tegen conservatief en fascistisch rechts, niet tegen een geloofwaardig links alternatief. Paars-Groen heeft immers alles aan de linkerzijde, op enkele splinters na, opgeslorpt. Wie ooit uit tegendraadsheid zijn of haar heil zocht bij de Groenen, hoort nu ook tot de gevestigde macht. Vandaar dat bij de volgende verkiezingen de som ook snel te maken zal zijn. Het gaat immers in het stemhokje volgende zomer tussen Paars-Groen en de rest aan de

rechterzijde. Daarmee moet men er uiteraard gemakshalve van uitgaan dat alle liberalen tot centrum-links behoren. En ook dat het Vlaams Blok wel stemmenwinst mag boeken, maar toch nooit in de regering kan komen. *Cordon sanitaire oblige*. In deze rekensom zullen de christen-democraten aan beide zijden van de taalgrens het kind van de rekening zijn. Vooral de VLD denkt een deel van dat electoraat naar zich toe te halen door aan te pappen met de NCD van Johan Van Hecke. In Vlaanderen zal Paars dus groeien aan de blauwe kant van het spectrum op voorwaarde dat de rechtse kiezers de al te "links" geworden VLD niet ontvluchten.

In Franstalig België liggen de kaarten iets anders. Uiterst rechts met het Front National op kop zal er bij gebrek aan samenhang en electorale geloofwaardigheid allicht volledig van de kaart worden geveegd. De strijd tussen rood, blauw en groen zal in Wallonië en Brussel er eentje worden van wie de grootste wordt. De wedloop naar de macht wordt echter bepaald door rood en blauw die elkaar nodig hebben. Met de terugkeer van Paars-Groen wordt ook hier de voortzetting van de neo-liberale politiek met een libertair of humanistisch randje de inzet van de strijd.

Er bestaan in Europa twee varianten op het thema van het neoliberalisme. Na de implosie van het thatcherisme of datgene waar Verhofstadt in zijn vlegeljaren mee wilde scoren, werd het neoliberalisme aangevuld met een libertair en multicultureel randje. Het huwelijk van de liberalen met de socialisten had tot effect dat er niet alleen een compromis met de arbeidersklasse moest worden

gevonden, maar ook met de meer libertair ingestelde Groenen uit de middenklasse. Het vergroende neoliberalisme besteedt dus aandacht aan levensstijlen en keuzemomenten die belangrijk zijn voor het “goede leven” en de “duurzaamheid” van onze materiële en immateriële verworvenheden. In het vergroende neoliberalisme koopt men ecologisch verantwoorde kwaliteit. Tegenover dit geamendeerde neoliberalisme heeft zich nu steeds meer nadrukkelijk een conservatieve variant van het neoliberalisme gepositioneerd. In de versie van het Vlaams Blok legt het graag de nadruk op het eigen volk als er met anderen moet worden gedeeld, en in de versie van de christendemocraten komt men al snel uit bij de “gezinswaarden” die men uiteraard “midden tussen de mensen” vindt. De conservatieve of fascistoïde invulling van het neoliberalisme kan echter alleen maar een kans maken als het zich met populistische hulpmiddelen tot een (electorale) beweging kan omvormen. Voorbeelden hiervan zijn in het buitenland ruimschoots voorhanden.

De inzet van de verkiezingen wordt hierdoor steeds meer bepaald door deze twee polen van de neoliberale politiek. Dat komt mede doordat van een links alternatief of zelfs maar een aanzet daartoe voorlopig geen sprake is. Het neoliberalisme is dus in meerdere varianten ideologisch hegemoniaal geworden.

Maar welke kansen hebben nu de conservatieve plechtbezorgers om de macht te veroveren? Beieren aan de Noordzee is immers niet heel België. In Wallonië zijn de kansen voor een conservatieve herstelbeweging gering. De oude burgerlijke PSC is van haar plechtankers geslagen en ideologisch in een vrije val geraakt. In Wallonië staat de PS nog altijd sterk genoeg om de MR (Mouvement Rénovateur)¹ van Louis Michel tot een duurzaam bondgenootschap te dwingen. Voorts is Verhofstadt de beste bondgenoot van zowel de PS als de MR omdat hij geen Vlaams-Waalse polarisatie wil. Symmetrie tussen Wallonië en Vlaanderen is nog altijd gewenst. In die combinatie past geen christendemocratie.

Verhofstadt kan pijnloos terugkomen als alle partijen uit zijn coalitie stemmenwinst boeken. Een verliezer in de club betekent immers ongenoegen. Het probleem is dus of alle partijen uit de coalitie meer kiezers kunnen lokken. Ecolo én Agalev hebben in 1999 veel stemmenwinst geboekt. Kunnen

zij nog wel nieuwe kiezers lokken? Agalev mag dan wel veel interne rust uitstralen, de grotere zichtbaarheid van de partij in de media doet ook afbreuk aan haar imago van protestpartij. Dat kan kiezers kosten. Zeker als die kiezers geen tastbare resultaten zien. Er is immers helemaal geen sprake van een groene trendbreuk. Hetzelfde geldt uiteraard ook voor Ecolo. Maar omdat Ecolo zich soms gedraagt als een oppositiepartij kunnen de ecologisten nog altijd ontsnappen in een links centrisme en in een “ni gauche ni droite”.² Ecolo heeft een franje van (uiterst) links opgeslorpt en dat biedt eventueel perspectieven voor de vorming van een linkse aantrekkingspool. Bij Agalev is dat allerminst het geval.

In Vlaanderen doet de VLD alsof ze soms wel eens wat geitenwollensokjes moet wassen. Afbouwen van de kernenergie om Agalev te plezieren? Jawel, maar dan pas als de kerncentrales aan het einde van hun levenscyclus zijn en er ook aanvaardbare alternatieven zijn. Vanuit concurrentieoverwegingen wil de SPA het populaire thema van de verkeersveiligheid bespelen. In de hoop op Agalev dwars te zitten. De rekensom is dan gauw gemaakt. Electoraal verlies voor de Groenen geeft misschien ruimte aan een blauw-rode meerderheid. Louis Michel zou niets liever willen. Bij de VLD willen ze ook liever meer blauw dan groen op straat. Bij de socialisten liggen die voorkeuren minder duidelijk opgestapeld. Elito Di Rupo blaast voortdurend koud en warm als Ecolo weer eens een potje op het vuur zet. Hij is bang dat Ecolo teveel in zijn linkse vijver vist.³ De PS zou graag Ecolo leegeten, maar weet nog niet hoe. Di Rupo probeerde het onlangs nog met een reisje naar Porto Alegre vanwaar hij terugkwam met het “participatief budget”.⁴ Doordat de PS nog altijd een machtsbasis heeft in de oude Waalse bekkens, kan ze er rustig experimenteren zonder zich bloot te stellen aan deals met buitenstaanders.⁵ De PS vreest alleen maar een mogelijke toenadering tussen Ecolo en het CDH (Centre Démocrate Humaniste, de vroegere PSC) nu die laatste partij onder Joëlle Milquet koers naar links heeft gezet in een wanhopige poging om nieuwe kiezers te werven.⁶

In Vlaanderen heeft men de laatste tijd alleen maar gepraat over politieke herverkeveling omdat er “te veel” partijen zouden zijn. Kiezen is goed, maar te veel keuze hebben is slecht. Dit onvolwassen debat ging eigenlijk om de verdeling van de erfenis van de Volksunie. Immiddels hebben CD&V, VLD, SPA

en Agalev wat *voyageurs sans bagage* erbij gekregen. Als ze er allemaal in gelijke mate electoraal wijzer van worden, dan blijven de verhoudingen gelijk. Het valt immers nog maar te bezien of Bert Anciaux voor de SPA met een electorale bruidsschat zal thuishkomen. De VLD lijkt beter te kunnen boeren met Johan Van Hecke en zijn aanhang op de duozit. De VLD hengelt immers naar christelijke bewogenheid. Van Hecke levert dat op bestelling om het CD&V te pesten. Het zal de verrechtsing en het isolement van die partij in de hand werken, hopen ze bij de VLD.

In het CD&V is inmiddels Herman Van Rompuy achter de schermen aan de macht gekomen. Hij wil van het CD&V de grote aantrekkingspool voor rechts en conservatief Vlaanderen maken. Vraag is echter of de CD&V met deze strategie kan winnen.⁷ Met Van Rompuy zal de arbeidersvleugel wellicht compleet afhaken en deze kiezers zullen grotendeels naar Agalev verhuizen. Van Rompuy's conservatief project wil met veel traditionalisme en ook een ernstige scheut neoliberalisme een brede rechtse coalitie bouwen waarin ook plaats is voor liberalen met een dikke portefeuille. Over de fundamentalistisch-katholieke vleugel van het Vlaams Blok taalt hij alsnog niet. Van Rompuy heeft al zijn voelhorens in die richting uitgestoken. In de vroege lente van dit jaar verscheen het weekblad *Punt* als spreekbuis van "fatsoenlijk Vlaams rechts" om dat publiek te verenigen. Maar na enkele weken moest *Punt* er al een punt achter zetten. Het probleem is hier duidelijk de alchemie van rechts. Zolang Verhofstadt aan de regeringsmacht blijft, zal de animo in rechts-liberale kring gering zijn om naar rechts uit te wijken.

Herman Van Rompuy's CD&V kan alleen maar mag hopen op een gunstig electoraal effect. Probleem is dat ze bij de Van Rompuytjes niet in staat zijn tot het scheppen van gelijk welk effect dan ook. Ze menen dat een interview aan *De Standaard* een daad van politieke barmhartigheid is. Het CD&V kan alleen maar hopen op het effect van een Paars-Groene uitglijder in het onderwijsdossier. Dan kan Van Rompuy uitrukken voor het verdedigen van de "vrijheid van onderwijs" en het "pedagogisch project" van de Guimardstraat. Een grote samenzwering vanuit de loge zou een gods-geschenk zijn. Daarom opereert de VLD ook zo voorzichtig en daarom wil men Van Hecke en zijn vrienden zo graag als inlegkruisje gebruiken. Van Rompuy kan alleen maar hopen op de overkomst van de N-VA (Nieuw-Vlaamse Alliantie) van Geert Bourgeois. Doch die fundi's zouden wel eens lie-

ver met vlag en wimpel ten onder willen gaan, dan toe te geven aan de christen-democratische lokroep.⁸ Het Vlaams Blok zou een alternatieve aantrekkingspool kunnen zijn, maar Filip Dewinter zit dat in de weg. De weg naar een "Leefbaar Vlaanderen" na een onthuizingsperiode is dus nog niet geëffend.

Paars-Groen is de Belgische variant van het neoliberalisme en bevat naast de gebruikelijke neoliberale sociaal-economische items ook een flinke portie hervormingen die het beschikkingsrecht van het individu benadrukken. Paars-Groen is immers gebaseerd op een afruilsysteem, met fiscale voordelen voor de liberalen in ruil voor marginale sociale en groene aanpassingen die het neoliberalisme aanvaardbaar maken voor de nogal heterogene groepen van winnaars van de globalisering. Paars-Groen belooft immers de nieuwe middenklassen een duurzame Gouden Toekomst, waarbij meer concurrentie en meer existentiële onzekerheid beloond wordt met een hoger vrij besteedbaar inkomen. Het kernstuk in het Paars-Groene neoliberalisme is de eigen verantwoordelijkheid die ruimte scheidt voor een "grijp-je-eigen-kans"-beleid.

De houdbaarheidsdatum van Paars-Groen wordt bepaald door de evenwichten tussen de klassen die de coalitie ondersteunen en het ideologische klimaat dat er omheen geschapen wordt in de media. De tweedeling in de samenleving is nu veel minder dan vroeger gebaseerd op de breuklijn tussen kapitaal en arbeid en wordt ook niet meer uitsluitend in verzuilde overlegstructuren gevangen. De kloof ligt steeds meer en dieper tussen de (kansrijke) hogeropgeleide veelverdieners en de stagnerende en heterogene onderklasse van allochtone en autochtone lager- of ongeschoolden. Deze kloof verklaart waarom de veelverdieners de solidariteit met de lagergeschoolden loslaten. De proletarische onderklasse weet zich nog door een alomtegenwoordige vakbeweging verdedigd, maar heeft intussen wel haar respectabiliteit verloren. Dat verklaart de afwezigheid van enige massamobilisatie die tot voor enkele decennia zo karakteristiek was voor de Belgische verhoudingen.

De krachten die tot voor kort tegen de liberale loterij van de markt opkwamen zijn vandaag ontmoedigd geraakt bij gebrek aan een project of haalbare doelen. Ze zijn voorts uit het maatschappelijk debat verdreven. De vakbeweging die ooit in België honderdduizenden kon mobiliseren, is

inmiddels als machtsfactor onzichtbaar geworden. De vakbeweging als dienstverlenende instantie is in volle opkomst en ze dient vooral om de gevolgen van bedrijfssluitingen en faillissementen sociaal te begeleiden. Proletarische oprispingen worden daarom steeds slechter verteerd. Het "strijdsyndicalisme" bezet in zijn nadagen nog wel eens een kruispunt, maar legt het land niet meer lam. De magere electorale resultaten van Roberto D'Orazio moeten een waarschuwing zijn voor diegenen die met hem op herhalingsoefening willen.⁶

Nu overal de markt oprukt en solidaire macht moet wijken, kan na het Paars-Groene experiment ook een conservatief project de handen op elkaar krijgen. Dit conservatief populisme wil immers het onbehagen in de samenleving kanaliseren naar een sterke en repressieve staat en de lang naar kleine, overzichtelijke gemeenschappen honoreren. Met dit gevaar voor ogen zullen sommigen wel denken dat Paars-Groen dan nog te verkiezen is boven het conservatieve populisme. Sommigen menen het tegengif te hebben gevonden in een linkse variant van de gemeenschapsvorming. Men kan echter slechts met gemengde gevoelens naar de barbecues en pensenkermussen kijken die Stevaert regelmatig in de aanbieding gooit. Ze vormen geen bijdrage aan de broodnodige machtsvorming om de maatschappelijke verhoudingen te veranderen. Een links alternatief zou moeten opkomen voor meer maatschappelijke macht en minder marktwerking, meer regulering en minder liberalisering, meer sociale welvaart en minder individuele verrijking, meer internationale solidariteit en minder nationaal egoïsme. Om dat af te dwingen heeft men macht nodig en als men die (onvoldoende) bezit moet men naar hefbomen zoeken om die macht tot uitdrukking te brengen. Het probleem is dat Paars-Groen niet aan deze zoektocht wil beginnen daar deze coalitie zich zonder al te veel tegenstribbelen ondergeschikt heeft gemaakt aan de dominante globaliseringsstrategieën van het kapitaal in de hoop dat de kiezers uit de nieuwe middenklassen daar een graantje van kunnen meepikken. Mag men nu omwille van die vaststelling niet hopen op een spoedige electorale nederlaag van Paars-Groen? Of moeten we ook gaan geloven dat er geen alternatief is voor neoliberaal Paars-Groen? Het probleem is dat zolang Paars-Groen aan de macht is, er zich ook geen brede alternatieve machtsfactor tot leven wordt gewekt. Elke alternatieve coalitie start immers vanuit de oppositie binnen en buiten de

maatschappelijke en politieke structuren. Paars-Groen is daarom de gevangenis van links.

Noten

1. De MR kiest voor het pluralisme, ongeacht de levensbeschouwelijke overtuiging met veel aandacht voor "une démocratie vivante" en "une solidarité active et responsable", maar verwerpt ook "l'opposition entre classes" en wil "la cohésion sociale" bevorderen. "Le bénéfice de notre système de sécurité sociale, fondé sur la solidarité interpersonnelle, doit être assuré à toutes et à tous". Doch dat gebeurt allemaal in het volste vertrouwen in de vrije markt.
2. De typering is van Claude Demelenne, *Pour un Socialisme rebelle. Suivi d'un entretien avec Elio Di Rupo*, Brussel: Vista, 2002, blz. 73.
3. Dat zal de reden zijn waarom de PS het Brussels voorstadsspoornet GEN wil financieren uit tolpoortjes voor auto's in de spits.
4. De deconfiture van Lionel Jospin bij de Franse presidentsverkiezingen zal wel een waarschuwing geweest zijn voor de PS om zich naar het kleurloze politieke midden te begeven of de arbeidersklasse los te laten of de partij te neoliberaliseren. Ook hier zullen de socialisten moeten inzien dat voor de enen de lonen een kostenfactor zijn en voor de anderen de levensstandaard betekenen. Zie Serge Halimi, 'Quand la gauche n'est "pas socialiste"', in *Le Monde diplomatique*, juli 2002, blz. 28.
5. De zomeruniversiteit van de PS op 24-28 augustus 2002 die als thema "Repensons la vie" had, zocht wel het debat met niet-partijleden. De zomeruniversiteit moest de bekroning zijn van de activiteiten van 264 "Ateliers du progrès" onder het thema "légalité, la solidarité, la liberté de choix de vie". Het is alsnog onduidelijk of de PS haar structuren zal openbreken. De partijstatuten zouden dan moeten worden herzien. Daarin vindt men nog bepalingen over de bedrijfssecties die de federaties in zowel de privé-bedrijven als in de overheidssector kunnen oprichten, en nog paragrafen over de socialistische gemeenschappelijke actie. Di Rupo wil wel een breder links, "une gauche plurielle", maar met zijn "ateliers" wil hij vooral christenen aantrekken. Demelenne, *o.w.*, blz. 64-65.
6. De naamgeving van de partij verwijst dus, in tegenstelling tot de CD&V, niet meer naar het christendom, maar toch is de antimodernistische geur van de Sint-Vincentiusgenootschappen nog duidelijk present. Bij Milquet zijn echter alle burgers welkom ongeacht hun nationaliteit of religie "car nous nous situons au-delà de la droite et de la gauche". Dat laatste klinkt in elk geval niet links, en wat de democratie betreft, wil de CDH blijkbaar het individualisme, met de burger als "acteur responsable de son destin et de sa communauté", koppelen aan een humanisme dat

- "la qualité de l'être au mythe de l'avoir" verkiest. In plaats van over de Heilige Maagd praat men nu eufemistisch over "l'éthique des valeurs humaines" die moeten beschermd worden "dans un juste équilibre" ten aanzien van de wetenschap. Uiteraard wil deze partij in de inmiddels opgestarte campagne ook grenzen stellen aan het materialisme; "au triomphe de l'économie et civiliser le marché pour qu'il devienne un moyen au service des hommes et non une fin en soi".
7. Partijvoorzitter Stefaan De Clerck zal wel na de verkiezingen het veld moeten ruimen. Hij bleek niet in staat om van zijn partij een harde en geloofwaardige oppositiepartij te maken, noch om nieuw volk aan te trekken met zijn "biekorven". Blijkens CD&V-bronnen waren er in de zomer van 2002 slechts vier "themakorven" over vooral "zachte thema's" (om Agalev in de wielen te rijden?) actief die 800 leden telden.
 8. De N-VA wil aan "elke Vlaming een warm nest" bieden, maar in verdere formuleringen komt men al snel in de christelijke bazaar van Van Rompuy terecht met "een gemeenschap van vrije Vlamingen die verantwoordelijkheid opnemen voor het geheel: vrij en verantwoordelijk, een aanbodpartij van en voor rechtlijnige mensen" (N-VA Manifest van 13 oktober 2001).
 9. De lijst *Debout* getrokken door Roberto D'Orazio en verder bezet door vooral leden van de PVDA, kreeg voor de Europese verkiezingen in 1999 46.089 stemmen, ruim onvoldoende voor een zetel. D'Orazio kreeg 30.301 naamstemmen. Dat was slechts weinig meer dan de PC-lijst die o.a. met Germain Dufour afkomstig van Ecolo opkwam.

A A N K O N D I G I N G

De Oostkustacademie Knokke in samenwerking met de Volkshogeschool Brugge, met ondersteuning van IMAVO vzw, organiseren de lezingenreeks:

De psychoanalyse van Freud: een inleiding

De psychoanalyse is Sigmund Freuds visie op het functioneren van de menselijke geest. In zijn geschriften blijkt Freud alles behalve een dogmaticus: hij bekritiseert regelmatig zijn eigen eerdere visies en hij confronteert zich met kritieken van anderen. Daarom blijft hij een boeiend schrijver, die het denken van de aandachtige lezer stimuleert en verplicht stelling te kiezen ten opzichte van zijn beweringen. Een loutere samenvatting van Freuds beweringen doet de psychoanalyse als een levende zoektocht naar inzichten onrecht aan. Een inleiding tot de psychoanalyse, die vertrekt vanuit Freuds eigen letterlijke beweringen, kan dan ook niet anders zijn dan persoonlijk ingekleurd.

Guy Quintelier, filosoof en vormingswerker, bespreekt vier basisfenomenen: liefde als baarmoederverlangen, de dromen, het onbewuste en de seksualiteit. Freud stelt dat een mens wil terugkeren naar de toestand van totale rust en behoeftebevrediging, zoals we die in de baarmoeder gekend hebben. Dromen zijn voor Freud een belangrijk onderzoeksthema, omdat ze de hoofdweg (de 'via regia') vormen naar het onbewuste. Het onbewuste is een vooropstelling van de psychoanalyse: zonder dit zou ze geen eigen specificiteit hebben. Volgens Freud vormen de infantiele seksuele wensen de meest frequente en sterkste drijfkrachten van de mens, en dit niet alleen bij het vormen van dromen.

Bij dit alles wordt bekeken in welke mate het menselijke leven noodzakelijk gekleurd wordt door het 'baarmoederverlangen' dit is het op psychisch vlak terugverlangen naar de toestand zoals we die onbewust in de moederschoot hebben beleefd.

INLEIDER: Guy Quintelier

PLAATS: CC De Scharpoord, Meerlaan 32 te 8300 Knokke-Heist

DATA: maandagen 25 november, 2, 9 en 16 december 2002, telkens van 14.15 tot 16.45 u.